Βασίλης Τακτικός *inmeko@otenet.gr*

Ο παρεμβατισμός της τοπικής αυτοδιοίκησης στην κοινωνική οικονομία, με Πόρους και υποδομές λειτουργεί καθοριστικά στην ανάπτυξη της και ιδιαίτερα στη δημιουργία τοπικής απασχόλησης. Κατ΄ αναλογία του κρατικού παρεμβατισμού στον ιδιωτικό τομέα, όταν βρίσκεται σε οικονομική κρίση και μεγάλη ανεργία.

Και αυτό συμβαίνει πρακτικά όπου εφαρμόζεται η κοινωνική οικονομία στο πεδίο της τοπικής αυτοδιοίκησης καθώ ς, συνεισφέρει με μετρήσιμα αποτελέσματα στην αντιμετώ πιση της ανεργίας και της φτωχοποίησης του πληθυσμού.

Υπάρχουν Δήμοι με εξαιρετικά παραδείγματα αποτελεσμάτων που μπορούμε να αναφερθούμε όπως, ο δήμος της Μαδρίτης και ο δήμος της Βαρκελώνης που διοικούνται από δύο γυναίκες δημάρχους την Μανουέλα Καρμένα, στη Μαδρίτη και τη Άντα Κολάου στη Βαρκελώνη. Ας σημειώσουμε ότι υπάρχουν και μικρότεροι Δήμοι με συγκεκριμένη ατζέντα πολιτικής για την κοινωνική οικονομία.

Η δημοτική αρχή της Μαδρίτης θεσμοθέτησε το συμβούλιο αλληλέγγυας κοινωνικής και συνεργατικής οικονομίας, στο οποίο συμμετέχουν η Περιφερειακή ομοσπονδία συλλογικοτήτων από τις γειτονιές της ισπανικής πρωτεύουσας και το ευρωπαϊκό δίκτυο αγώνα ενάντια στη φτώχεια και τον κοινωνικό αποκλεισμό δράσεις που ενίσχυσαν την τοπική απασχόλησης.

Η δημοτική αρχή της Βαρκελώνης θεσμοθέτησε επίσης την αλληλέγγυα οικονομία ως έναν από τους πολιτικούς άξονες της τοπικής αυτοδιοίκησης με αιχμή την προστασία της κοινωνικής κατοικίας και τη δημιουργία τοπικού νομίσματος.

Επίσης, σε μία σειρά από δήμους στην Ευρώπη, Ισπανία, Βέλγιο, Δανία και Γερμανία οι πολίτες οι οποίοι με αφετηρία τις τοπικές κοινότητες και την τοπική αυτοδιοίκηση έχουν συστήσει πάνω από 2.000 ενεργειακούς συνεταιρισμούς. Άλλοι μικρότεροι Δήμοι έχουν αναπτύξει δράσεις τον τομέα υγείας και κοινωνικής φροντίδας με εξαιρετικά αποτελέσματα. Ενώ σε όλη την Ευρώπη εκτιμάται ότι υπάρχουν και λειτουργούν 2000

ενεργειακοί συνεταιρισμοί. Αλλά και σημαντικές κοινωνικές επιχειρήσεις στο τομέα υγείας που διευκολύνονται από την Τοπική Αυτοδιοίκηση .

Θα μπορούσαμε επίσης να αναφερθούμε σε εκατοντάδες επιτυχημένα παραδείγματα στον Ευρωπαϊκό χώρο, που πιστοποιούν την δυναμική της κοινωνικής οικονομίας όταν υποστηρίζεται από τοπικές συλλογικές πρωτοβουλίες. Αλλά το θέμα μας δεν είναι τα μεμονωμένα επιτυχημένα παραδείγματα που είναι πράγματι πολλά. Το θέμα που μας απασχολεί είναι το φαινόμενο της κοινωνικής οικονομίας με καθολική ισχύ, στην αντιμετώπιση της ανεργίας, της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού.

Κι αυτό γιατί μολονότι ο κατάλογος των καλών παραδειγμάτων είναι μακρύς, αυτό δεν σημαίνει ότι η κοινωνική οικονομία είναι στην ατζέντα της μεγάλης μερίδας των φορέων της τοπικής αυτοδιοίκησης Τα παραδείγματα στην Ευρώπη ανταποκρίνονται μόνο στο 10% περίπου των δήμων που αναλαμβάνουν πρωτοβουλίες για την κοινωνική οικονομία στην τοπική αυτοδιοίκηση. Αυτός είναι και ο λόγος που είναι αναγκαίος ένας οδικός χάρτης ανάπτυξης των συνεργειών και δυνατοτήτων της τοπικής αυτοδιοίκησης με τις κοινωνικές επιχειρήσεις.

Το ευρωπαϊκό Πλαίσιο της εμπλοκής της τοπικής αυτοδιοίκησης κοινωνική οικονομία.

Στο ευρωπαϊκό πλαίσιο της κοινωνικής οικονομίας, ήδη από τις αρχές της δεκαετίας του 1990 η Τοπική Αυτοδιοίκηση μαζί με τις οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών θεωρούνται σημαντικοί φορείς και παράγοντες της αναπτυξιακής πολιτικής των ανεπτυγμένων χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, πράγμα το οποίο εξειδικεύεται και σε ανάλογα Ευρωπαϊκά Χρηματοδοτικά προγράμματα. Κάτι ανάλογο ισχύει (χωρίς βέβαια να προβάλλεται) στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής, τον Καναδά, την Αυστραλία κ.α. Ενώ στο επίπεδο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει αναγνωρίσει το ρόλο που μπορούν να διαδραματίσουν οι συνέργειες μεταξύ ΟΤΑ και οργανώσεων της κοινωνίας πολιτών προωθώντας κατάλληλες πολιτικές συνεργασίας.

Ωστόσο, το θεσμικό περιβάλλον δημιουργίας κοινωνικών επιχειρήσεων, παρουσιάζει ελλείματα, καθώς δεν είναι μέσα στη γενικότερη λογική του ιδιωτικού τομέα της οικονομίας. Σε κάθε περίπτωση η εφαρμογή της Κοινωνικής Οικονομίας στη πράξη δεν είναι ζήτημα μόνο της κεντρικής Κυβέρνησης, αλλά κυρίως ζήτημα της Τοπικής αυτοδιοίκησης, λόγω εγγύτητας προς την κοινωνική βάση, αλλά και λόγω της ανάγκης συμπληρωματικής κάλυψης των παρεχόμενων υπηρεσιών της προς την Τοπική Κοινωνία.

Οι δήμοι στη παρούσα συγκυρία μπορούν να ξεκινήσουν την δημιουργική τους εμπειρία στην κοινωνική οικονομία από τομέα της ενέργειας.

Από την άμεση αυτοπαραγωγή και αυτοκατανάλωση για μείωση του κόστους της ενέργειας σε κάθε δήμο, δίνοντας παράλληλα το παράδειγμα και στα νοικοκυριά να δημιουργήσουν με τη σειρά τους ενεργειακές κοινότητες. Έχοντας ως οδηγό αυτή την εμπειρία της μείωσης του κόστους των αναγκαίων υπηρεσιών, μπορούν να περάσουν και σε άλλους τομείς της κοινωνικής οικονομίας, όπως είναι η ενίσχυση της τοπικής διατροφικής αυτάρκειας και οι υπηρεσίες υγείας και κοινωνικής φροντίδας.

Οι ανενεργοί ανθρώπινοι και υλικοί πόροι στις τοπικές κοινωνίες

Μία από τις βασικές αιτίες της φτωχοποίησης του πληθυσμού και της ανεργίας, καθώς και η ανεπάρκεια από υπηρεσίες υγείας και κοινωνικής φροντίδας είναι οι ανενεργοί ανθρώπινοι και οι υλικοί πόροι που δεν αξιοποιούνται τοπικά από το τον ιδιωτικό και δημόσιο τομέα. Τέτοιοι αναξιοποίητοι χώροι (σχολάζουσες γαίες, δημόσια κτίρια, δάση) και από την άλλη πλευρά οι ανενεργοί ανθρώπινοι πόροι, υψηλή ανεργία στους νέους, και μεγάλες ανάγκες για κοινωνικές υπηρεσίες είναι οι αντιφάσεις που μπορεί να λύσει η κοινωνική οικονομία που δίνει έμφαση στον βιοπορισμό και όχι στην κερδοσκοπία.

Υπάρχουν δηλαδή, σε μεγάλη έκταση ανενεργοί υλικοί και ανθρώπινοι πόροι τους οποίους η ιδιωτική επιχειρηματικότητα δεν έχει ενδιαφέρον να αναπτύξει ούτε ο δημόσιος τομέας να κινητοποιήσει . Λαμβάνοντας, βέβαια υπόψη ότι οι πόροι κοινωνικό κράτος δεν επαρκούν για να καλύψουν όλες τις αυξανόμενες ανάγκες πρόνοιας και κοινωνικής φροντίδας.

Κι αυτό συμβαίνει δεδομένου ότι, η αυξανόμενη φορολογία στην οποία στηρίζεται το κοινωνικό κράτος έχει φθάσει στα υψηλότερα όρια, που πνίγει τις μικρές επιχειρήσεις με αποτέλεσμα την αδυναμία να καλύψει τις ολοένα αυξανόμενες κοινωνικές ανάγκες. Από την άλλη η αυξανόμενη ανεργία λόγω τεχνολογικών εξελίξεων είναι αιτία του οικονομικού και κοινωνικού αποκλεισμού και δημιουργεί μια κατάσταση που δεν μπορεί να αντιμετωπιστεί σε βάθος χρόνου μόνο από το κοινωνικό κράτος.
Η αυξανόμενη προσφορά προϊόντων δεν προκαλεί την αντίστοιχη ζήτηση από τους καταναλωτές καθόσον οι μισθοί και τα εισοδήματα περιορίζονται.

Έτσι, προκύπτει η αδράνεια των πόρων στο επίπεδο κάλυψης βασικών αναγκών διατροφής, στέγης και κοινωνικής μέριμνας. Είναι από τις βασικές αιτίες του προβλήματος καθήλωσης της οικονομικής δραστηριότητας. Το κράτος και η αγορά δεν μπορούν να καλύψουν το σύνολο των αναγκών της κοινωνίας. Η συμπληρωματικότητα της κοινωνικής οικονομίας, μέσα από την ορθολογική προσέγγιση αξιοποίησής των ανενεργών πόρων από τις κοινωνικές επιχειρήσεις, είναι βέβαιο ότι μπορεί να καλύψει το κενό και θα ωφελούσε τόσο το δημόσιο όσο και τον ιδιωτικό τομέα, με δεδομένη τη διεύρυνση της απασχόλησης και της κατανάλωσης. Ακριβώς γιατί η συμπληρωματικότητα θα έχει θετικές επιδράσεις περεταίρω στο επίπεδο της μαζικής κατανάλωσης αλλά και στη διεύρυνση της φορολογικής βάσης. Έτσι διεκδικώντας το μειωμένο κόστος συναλλαγών προκύπτει η ανάγκη της ανάπτυξης της κοινωνικής οικονομίας.

Πολλοί παραδέχονται ότι η πολιτική των επιδομάτων σε ανθρώπους που έχουν την ικανότητα να εργαστούν δεν είναι η σωστή κοινωνική λύση. Η σωστή πολιτική κατά γενική παραδοχή είναι ο παρεμβατισμός για τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας. Επομένως, ο επιθυμητός στόχος θα πρέπει πάντα να είναι σε σχέση με τα κατάλληλα κίνητρα η ενίσχυση της επιχειρηματικότητας που διευρύνει την απασχόληση. Κι αυτό μπορούν να πετύχουν οι κοινωνικές επιχειρήσεις με βάση το μειωμένο κόστος συναλλαγών.

Οι επιδοτήσεις από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο, μπορούν να δίνονται ώστε να καλύπτουν ένα μέρος του εργατικού κόστους των εργαζομένων, σε κοινωνικές επιχειρήσεις ως μόχλευση κινητοποίησης αδρανών ανθρώπινων πόρων.

Αυτό θα πρέπει να είναι το ζητούμενο και το αίτημα προς κάθε κυβέρνηση από την πλευρά της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, αλλά και από τις οργανώσεις της Κοινωνίας Πολιτών με στόχο να ενισχυθούν οι κοινωνικές επιχειρήσεις.

Οι συνέργειες τοπικής αυτοδιοίκησης κοινωνικών επιχειρήσεων και «Κοινωνικές Αναπτυξιακές Συμπράξεις»

Η τοπική Αυτοδιοίκηση έχει στην κυριότητά της, τους κοινόκτητους χώρους όπως αναφερθήκαμε και σε άλλα σημεία. Κατέχει δημοτικές γαίες, Βουνά, δάση, ποτάμια, θαλάσσιες ακτές, πλατείες και κτίρια. Πρόκειται για υλικούς πόρους που αντικειμενικά ανήκουν στους πολίτες. Αυτούς τους πόρους περιορισμένα μόνο μπορεί να αξιοποιήσει με τις δημοτικές επιχειρήσεις, ενώ αντιθέτως είναι δυνατόν ν᾽αξιοποιηθούν σε μεγαλύτερη κλίμακα μέσα από συνέργειες δημοτικών επιχειρήσεων και κοινωνικών επιχειρήσεων.

Καταρχήν στο τομέα της ενέργειας, μέσα από τις ενεργειακές κοινότητες (Ενεργιακούς συνεταιρισμούς) μπορεί να προχωρήσει σε μεγάλη κλίμακα
αξιοποιώντας τις νέες τεχνολογίες, για τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας μειώνοντας δραστικά μέχρι εως και 70% το κόστος ηλεκτρικού ρεύματος σε κάθε τοπική κοινότητα, επιχείρηση και νοικοκυριό
.

Στον τομέα της αγροδιατροφικής τοπικής αυτάρκειας, παρέχοντας εκτάσεις και υποστήριξη με υποδομές στους κοινωνικούς αγροτικούς συνεταιρισμούς μπορεί να βελτιωθεί το τοπικό εισόδημα και τοπική αυτάρκεια.

Στον τομέα υγείας- κοινωνικής φροντίδας, δημιουργώντας υποδομές για κοινωνικές επιχειρήσεις Υγείας και κοινωνικής φροντίδας, ενισχύοντα
ς την προληπτική υγεία, την κοινωνική μέριμνα και καταπολέμηση της φτώχειας
.

Στον τομέα περιβάλλοντος, παράλληλα με την οικοπροστασία, να αξιοποιήσει το φυσικό περιβάλλον, με την πράσινη επιχειρηματικότητα στη διαχείριση δασών και οικοσυστημάτων.

Στον τομέα του διαδικτύου και της ψηφιακής εργασίας, ενισχύοντας πρωτοβουλίες για Κέντρα Συμβουλευτικής Ψηφιακής Εξυπηρέτησης Πολιτών, με στόχο την υποστήριξη νέων κοινωνικών επιχειρήσεων.

Στον τομέα της κοινωνικής κατοικίας, προσφέροντας εκτάσεις και οικιστικές υποδομές σε οικιστικούς συνεταιρισμούς.

Στον τομέα της πολιτιστικής επιχειρηματικότητας όπου υπάρχει παράδοση παρεμβατισμού της Τοπικής Αυτοδιοίκησης.
Τα πολιτιστικά πάρκα αναψυχής και ψυχαγωγίας στο πλαίσιο της κοινωνικής επιχειρηματικότητας.

Μία τέτοια προσέγγιση στο επίπεδο της τοπικής αυτοδιοίκησης απαιτεί καταρχήν να υπάρχει μία πολιτική ατζέντα της κοινωνικής οικονομίας. Συγκεκριμένα κονδύλια στον ετήσιο προϋπολογισμό και καταγραφή των διαθέσιμων πόρων για την κοινωνική επιχειρηματικότητα.

- Δημιουργία Ατζέντας παρεμβάσεων της Τ.Α.

- Καταγραφή και σχεδιασμός αξιοποίησης ανενεργών πόρων

- Συνεργατικά δίκτυα αλληλεγγύης

- Συμμετοχικές διαδικασίες συγκέντρωσης κοινωνικού και διανοητικού κεφαλαίου.

- Δομές διαχείρισης και διάδοσης της γνώσης.

- Υπηρεσίες συμβουλευτικής- mentoring

Με βάση ένα τοπικό όραμα και σχέδιο ανάπτυξης της κοινωνικής οικονομίας είναι αναγκαία η απογραφή των ανενεργών πόρων και των αναγκών σε κάθε Δήμο. Ώστε να είναι γνωστές οι διαθέσιμες υλικές υποδομές, στην τοπική κοινωνία και αυτό να λειτουργήσει ως διαγνωστικό εργαλείο των Δημοτικών Συμβουλίων και άλλων τοπικών φορέων, προκειμένου να αναλάβουν πρωτοβουλίες για την αξιοποίηση των συγκριτικών πλεονεκτημάτων της περιοχής.

Μία άλλη προϋπόθεση για την ανάπτυξη της κοινωνικής Οικονομίας στην τοπική αυτοδιοίκηση είναι τα δημοτικά δίκτυα κοινωνικής οικονομίας σε Εθνικό και Ευρωπαϊκό επίπεδο, για να μπορούν να στηριχθούν θεσμικά οι πρωτοβουλίες.

Το περίπλοκο έργο της κινητοποίησης των ανθρώπινων πόρων και της δικτύωσης των κοινωνικών επιχειρήσεων από όλες τις πλευρές – πολίτες, καταναλωτές, επαγγελματίες, παραγωγούς, κοινωνικούς φορείς της Τοπικής Αυτοδιοίκησης είναι απαραίτητο να εξυπηρετείται από ένα σύστημα δικτύωσης και οργάνωσης. Συνεπώς, θα λέγαμε πως έχουμε να κάνουμε με ένα ανοικτό κάλεσμα στις τοπικές συλλογικότητες ώστε να συμμετάσχουν στην κοινωνική επιχειρηματικότητα με την υποστήριξη της Τοπικής Αυτοδιοίκησης.

Υπάρχουν Χιλιάδες οργανώσεις της κοινωνίας πολιτών σε κάθε χώρα που προσφέρουν έμπρακτη βοήθεια σε άστεγους, ναρκομανείς, μετανάστες, υπερήλικες, αναπήρους και διάφορες ευπαθείς κοινωνικές ομάδες. Χωρίς όμως πολλές φορές να υπάρχει ένα τοπικό σχέδιο που θα αυξάνει τις δυνατότητες. Στο βαθμό όμως η κοινωνική οικονομία υπάρχει στην ατζέντα, της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, μπορούν κινητοποιηθούν περισσότεροι ανθρώπινοι και υλικοί πόροι.

Κι αυτό αντικειμενικά μπορεί να γίνει μόνο μέσα από τις δομές της κοινωνικής οικονομίας και τη κοινωνική επιχειρηματικότητας καθώς, αυτή η μορφή επιχειρηματικότητας εξασφαλίζει μειωμένο κόστος παραγωγής και μειωμένο κόστος συναλλαγών. Τέλος, το μειωμένο κόστος είναι το θεμέλιο για τη βιωσιμότητα σε τομείς που δεν δύναται να ανταποκριθεί η ιδιωτική επιχειρηματικότητα και η μισθωτή εργασία.

Εν κατακλείδι ο δημοτικός παρεμβατισμός, για την στήριξη των κοινωνικών επιχειρήσεων, μπορεί να μειώσει το κόστος κοινωφελών υπηρεσιών, να δημιουργήσει τοπική απασχόληση εκεί που το κράτος και η αγορά αδυνατούν, να μειώσει το κόστος συναλλαγών και να εξασφαλίσει βιωσιμότητα υπηρεσιών εκεί που δεν υπάρχει άλλη διέξοδος. Βάσει αυτού του θεσμικού πλαισίου και της συνέργειας με την Τοπική Αυτοδιοίκηση, οι οργανώσεις της Κοινωνίας Πολιτών μπορούν να αποκτήσουν ένα πιο δυναμικό ρόλο όπου να καθίστανται, σε εθνικό τουλάχιστον επίπεδο, ισότιμος συνομιλητής στον κοινωνικό διάλογο, αναφορικά με τη κατανομή των πόρων και ειδικότερα του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου.

Τελικός στόχος είναι να ενισχυθεί το κοινωνικό εισόδημα και ο λεγόμενος «κοινωνικός μισθός» των δημοτών με παροχές σε υπηρεσίες ως αντίρροπο σε μια εποχή φθίνουσας ζήτησης της μισθωτής εργασίας και ακρίβειας, σε βασικά αγαθά βιοπορισμού.